

PEDAGOGIKA: OKRUHY OTÁZEK

Státní závěrečná zkouška magisterská

I. Teorie výchovy a vzdělávání

1. Systém pedagogických věd. Interdisciplinarita a vztah pedagogických věd k dalším disciplínám v rovině teoretické a metodologické.
2. Pedagogické teorie. Přehled a charakteristika pedagogických teorií (akademické, kognitivní, personalistické, sociální a jiné) a jejich hlavní představitelé.
3. Charakteristika didaktických teorií a teorií učení, které mají své didaktické aplikace (systémové, konstruktivistické, behaviorální teorie aj.) a jejich hlavní představitelé.
4. Srovnávací pedagogika v systému pedagogických věd, její teorie, předmět zkoumání, infrastruktura, metody a možnosti uplatnění výsledků.
5. Typy a příklady realizovaných srovnávacích studií a výzkumů v oblasti vzdělávání a vzdělávacích systémů a jejich metodologická úskalí (IEA: TIMSS, RLS; OECD: PISA, PIRLS).
6. Mezinárodní trendy ve výchově a vzdělávání v kontextu konkrétních podmínek zemí vyspělých a méně vyspělých (gramotnost a funkční gramotnost, délka povinné školní docházky, rozvoj vyšších stupňů vzdělání, požadavky na učitele, využívání technologií ve vzdělávání, obsahové akcenty apod.).
7. Filozofie výchovy a její vztah k pedagogickým vědám a k filozofii. Filozofické otázky výchovy a rozmanitost jejich řešení u vybraných představitelů filozofie výchovy.
8. Andragogika jako věda. Vztah andragogiky a pedagogiky. Dospělý z pohledu andragogiky. Teorie vzdělávání dospělých (sociologické, subjektivní, interpretativní, kritické a emancipační), hlavní představitelé (např. P. Freire, R. M. Gagné, M. Knowles, J. Mezirow, C. Rogers aj.).
9. Vzdělávání dospělých v současnosti a jeho širší společenské souvislosti (trendy sociální a ekonomické aj.). Celoživotní učení a jeho význam. Formální a neformální vzdělávání a informální učení. Vzdělávání dospělých a rozvoj klíčových kompetencí.
10. Didaktika vzdělávání dospělých. Metody vzdělávání dospělých. Styly učení dospělých, motivace a bariéry k učení. Transfer naučeného do životních a profesních situací. Reflektivní učení, učení na pracovišti, sebevzdělávání.

11. Gerontopedagogika a její konstituování. Stárnutí z hlediska gerontologického, psychologického, sociologického a andragogického. Vzdělávání seniorů v širších společenských souvislostech. Institucionální a organizační zabezpečení vzdělávání seniorů.
12. Pojem alternativa ve vzdělávání a výchově. Kořeny alternativních (reformních) pedagogických proudů, hlavní rysy školských alternativ na příkladu hnutí Nových škol.
13. Školské alternativy: waldorfské školy, montessoriovské školy, jenský plán, daltonský plán. Vývoj alternativní pedagogiky dnes.
14. Kulturní a pedagogická antropologie: předmět a vymezení kulturní antropologie, vztah kulturní antropologie k pedagogice, vztah kulturní a pedagogické antropologie. Charakteristika metodologie kulturní antropologie a diskuse o jejím průniku do pedagogických věd.
15. Významné osobnosti české pedagogiky 20. století. Pedagogická teorie meziválečného období (V. Příhoda, O. Chlup, J. Hendrich, O. Kádner, S. Vrána aj.). Představitelé a pedagogické teorie druhé poloviny 20. století u nás (J. Cach, M. Cipro, V. Jůva, F. Hyhlík aj.).

II. Řízení vzdělávání a vzdělávacích institucí

1. Struktura českého vzdělávacího systému. Vývoj a současný stav. Role a úkoly stupňů a typů škol. Struktura kurikulárních dokumentů.
2. Perspektivy českého vzdělávacího systému. Periodizace vzdělávacích reforem od počátku 90. let do současnosti. Základní dokumenty vzdělávací politiky (Bílá kniha, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoj výchovně vzdělávací soustavy, Strategie rozvoje lidských zdrojů pro Českou republiku, stávající legislativa).
3. Vzdělávací politika jako součást širšího konceptu sociální politiky v rámci různých typů sociálního státu (vývoj, základní charakteristiky, činitele, principy, oblasti).
4. Vzdělávací strategie Evropské unie jako kontext pro vzdělávací politiku ČR (závažnost doporučení, metody realizace, základní dokumenty: Lisabonský proces, Boloňská deklarace, Memorandum o celoživotním učení).
5. Základní principy vzdělávací politiky: princip celoživotního učení pro všechny, princip rovných vzdělávacích příležitostí, princip zaměstnatelnosti, princip sociální soudržnosti a sociální relevance, princip internacionalizace ve vzdělávání.
6. Pojetí školy a dalších vzdělávacích institucí jako institucí, organizací běžných, organizací specifických, pospolitostí. Význam těchto pojetí pro řízení škol i dalších vzdělávacích institucí.
7. Charakteristika hlavních procesů řízení – plánování, organizování, hodnocení a rozhodování.
8. Procesy řízení a procesy vedení škol – obecná charakteristika řízení a obecná charakteristika vedení. Hlavní koncepce řízení (na příkladech F. Taylora, M. Webera, E. Maya, D. McGregora). Vedení (leadership) – podstata, styly vedení.
9. Řízení a správa škol – soudobé tendence. Decentralizace, autonomizace, „skládání účtů“, autoevaluace, vnitřní rozvoj škol, koncepce řízení kvality. Škola jako učící se organizace. Rady škol jako ústřední prvek systému správy škol.
10. Účel, východiska, podmínky a aktéři pedagogické evaluace. Pedagogická evaluace jako proces, přístupy k pedagogické evaluaci, typy pedagogické evaluace.
11. Evaluace vzdělávacích potřeb, evaluace vzdělávacích programů, evaluace učebnic, evaluace reálné výuky a edukačního prostředí.
12. Evaluace vzdělávacích výsledků, evaluace prostřednictvím standardů, evaluace na základě indikátorů, evaluace efektivnosti škol, evaluace pedagogického výzkumu.

13. Inovace a inovační procesy a jejich podstata. Osobnostní, pedagogicko-metodická a kulturní rovina inovace. Podpora inovační procesů. Inovativní hnutí v ČR po roce 1989.
14. Teoretické a školsko-politické pojetí e-learningu. E-learning ve strategických dokumentech EU a ČR. E-learning a celoživotní učení. Aplikace e-learningu v různých oblastech vzdělávání.
15. Východiska osobnostně sociální výchovy. Cíle a metody OSV, hra. Témata OSV. OSV jako průřezové téma Rámcového vzdělávacího programu. Osobnost, vztahy a skupina v OSV. Rozvoj klíčových kompetencí v OSV. Reflexe jako nástroj OSV.
16. Hodnoty ve výchově. Filozofická východiska pedagogických teorií výchovy k hodnotám. Metody a formy etické výchovy. Otázka výchovy v demokracii a k demokracii.
17. Teoretické koncepce multikulturalizmu (liberální, komunitární, kritický multikulturalismus), multikulturní výchova, realizace multikulturní výchovy (programy a projekty).

III. Pedagogický výzkum

1. Specifika vědeckého výzkumu sociálních jevů, způsoby poznávání reality, možnosti a meze vědeckého poznání (obecně a v pedagogických vědách).
2. Význam paradigmatu ve vědě a jeho vliv na sociálně vědný výzkum. Vztah teorie a empirie, model empirické vědy.
3. Empirický výzkum jako testování (ověřování) teorie a jako konstrukce (výstavba) teorie.
4. Projekt empirického pedagogického výzkumu a jeho jednotlivé etapy (od problému k publikaci). Formulace výzkumného problému. Předvýzkum, pilotáž.
5. Úloha pedagogických konstruktů a hypotéz, zásady jejich formulace, verifikace a falzifikace hypotéz. Proces operacionalizace ve výzkumu; indikátory.
6. Teorie měření, úrovně měření (nominální, ordinální, kardinální), charakteristiky souboru podle typu proměnných.
7. Metody statistického zpracování dat (třídění, statistiky, parametry), deskriptivní a induktivní statistika, jejich uplatnění v poznání pedagogických jevů.
8. Analýza dat. Univariační analýza dat; deskriptivní statistiky, střední hodnoty. Bivariační analýza dat: vztahy mezi proměnnými. Multivariační analýza dat: příklady a interpretace.
9. Problematika vývoje (longitudinální výzkum) a intervence (experimentální výzkum, akční výzkum) v rámci pedagogického výzkumu. Experiment v pedagogice, jeho druhy, zpracování a interpretace.
10. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: filozofické základy, metodologická východiska (antropologie, chicagská škola, pragmatismus, symbolický interakcionismus).
11. Kvalitativní výzkum jako proces: volba výzkumných otázek, sestavení plánu výzkumu, rozhodnutí o vzorku, možnosti vstupu do terénu, tvorba výzkumného nástroje, analýza dat, tvorba výzkumné zprávy.
12. Techniky sběru dat v kvalitativním výzkumu: hloubkový rozhovor, focus group, pozorování, analýza dokumentů. Záznam a organizace dat.
13. Analytické postupy v kvalitativním výzkumu: kódování a jeho typy, (otevřené, axiální, selektivní), technika zachycení vzorců, technika srovnávání a kontrastů.
14. Kritéria kvality v kvalitativním výzkumu. Pojmy validita a reliabilita, alternativní kritéria zaváděná specificky v kvalitativním výzkumu. Techniky dosahování kvality.

15. Etnografická studie. Charakteristika výzkumného plánu, jeho přednosti a limity. Příklady realizovaných studií.
16. Případová studie, biografický výzkum. Charakteristika výzkumných plánů, jejich přednosti a limity. Příklady realizovaných studií.
17. Zakotvená teorie. Charakteristika výzkumného plánu, jeho přednosti a limity. Příklady realizovaných studií.